

❀ అరుణ ప్రశ్నః ❀

(తై.ఆ.1.0.0)

ఓం భద్రం కర్ణేభిః శృణుయామ దేవాః | భద్రం పశ్యేమాక్షభిర్యజత్రైః |
స్థిరైరంగైస్తుష్టువాగ్ంస్తనూభిః | వ్యశేమ దేవహితం యదాయుః |
స్వస్తి న ఇన్ద్రో వృధత్రవాః | స్వస్తి నః పూషా విశ్వవేదాః |
స్వస్తి నస్తార్క్ష్య అరిష్టనేమిః | స్వస్తి నో బృహస్పతిర్దధాతు ||

ఓం శాంతిః శాంతిః శాంతిః ||

ఓం భద్రం కర్ణేభిః శృణుయామ దేవాః | భద్రం పశ్యేమాక్షభిర్యజత్రైః |
స్థిరైరంగైస్తుష్టువాగ్ంస్తనూభిః | వ్యశేమ దేవహితం యదాయుః |
స్వస్తి న ఇన్ద్రో వృధత్రవాః | స్వస్తి నః పూషా విశ్వవేదాః |
స్వస్తి నస్తార్క్ష్య అరిష్టనేమిః | స్వస్తి నో బృహస్పతిర్దధాతు |
ఆపమాపామపః సర్వోః | అస్మాదస్మాదితోఽముతః || 1 ||

అ॒గ్ని॒ర్వో॒యశ్చ॑ సూ॒ర్యశ్చ॑ | స॒హ సంచ॑స్మర॒ణియా॑ |
 వో॒య్యశ్చో॑ ర॒శ్మిప॑తయః | మ॒లీచ్య॑త్సా నో అ॒ద్రు॒హః |
 దే॒వీర్భు॑వన॒సూవ॑రిః | పు॒త్రవ॑త్సాయ మే సుత |
 మ॒హానా॑మ్నిర్మహా॒నాః | మ॒హాసో॑ మ॒హాస॑స్యుః |
 దే॒వీః ప॑ర్థన్వ॒సూవ॑రిః | పు॒త్రవ॑త్సాయ మే సుత || 2 ||

అ॒పాశ్చు॑ష్టిమ॒పా ర॑క్షః | అ॒పాశ్చు॑ష్టిమ॒పార॑ఘమ్ |
 అ॒పాఘ్నా॑మప చ॒వర్తి॑మ్ | అప॑దే॒వీర్లి॒తో హి॑త |
 వ॒జ్రం దే॒వీర॑జీతాగ్ శ్చ | భు॑వనం దే॒వసూ॑వరిః |
 ఆ॒ది॒త్యాన॑ది॒తిం దే॒వీమ్ | యోని॑నోర్ధ్వము॒దీప॑త |
 జి॒వాన॑శ్శ॒న్తమా॑ భవ॒న్తు | ది॒వ్యా ఆప॑ ఓ॒షధి॑యః |
 సు॒మృ॒దీకా॑ సర॒స్వతీ॑ | మా తే॑ వ్యోమ స॒ంద్య॑శి || 3 ||

స్ఫు॒తిః ప్ర॑త్యక్షమైతి॒హ్యమ్ | అను॑మానశ్చతు॒ష్టయ॑మ్ |
 ఏ॒తైరా॑ది॒త్యమ॑ణ్ణలమ్ | స॒ర్వైరే॒వ వి॑ధా॒స్యతే॑ |
 సూ॒ర్యో మ॑లీచి॒మాద॑త్తే | స॒ర్వస్సా॑ద్భువనాద॒భి |

తస్యాః పాకవిశేషేణ స్మృతం కాలవిశేషణమ్ |

నదీవప్రభవత్కాచిత్ | అక్షయ్యాత్స్వంతే యథా || 4 ||

తాన్నద్యోఽభిసమాయన్తి సోరుసుతీ న నివర్తతే ఏవన్నానాసముత్థానాః |

కాలాస్సంవత్సరగ్ శ్రితాః | అణుశశ్చ మహాశశ్చ |

సర్వే సమవయన్తి తమ్ | సతైస్సర్వైస్సమావిష్టాః |

ఊరుస్సన్న నివర్తతే | అభిసంవత్సరం విద్యాత్ | తదేవ లక్షణే || 5 ||

అణుభిశ్చ మహాభిశ్చ సమారాధః ప్రదృశ్యతే |

సంవత్సరః ప్రత్యక్షేణ నాభిసత్వః ప్రదృశ్యతే |

పటరో విక్లిధః పింగః | ఏతద్వరుణలక్షణమ్ |

యత్రైతదుప్రదృశ్యతే సహస్రం తత్ర నీయతే |

ఏకగ్ం హి శిరో నానా ముఖే | కృత్స్నం తద్యతులక్షణమ్ || 6 ||

||
ఉభయతస్సప్తైర్బ్రహ్మణి జల్పితం త్వేవ దిహ్యతే |

శుక్లకృష్ణే సంవత్సరస్య దక్షిణవామయోః పార్శ్వయోః |

త॒ష్టై॒షా భ॒వతి॑ శు॒క్రం తే॑ అ॒న్యద్య॒జతం॑ తే॑ అ॒న్యత్ |
 వి॒షు॒రూ॒పే అ॒హనీ॑ ద్యౌ॒రి॒వాసి॑ వి॒శ్వా॒హి మా॒యా అ॒వసి॑ స్వ॒ధావః॑ |
 భ॒ద్రా తే॑ పూ॒షన్ని॒హ రొ॒తిర॒స్త్రితి॑ నా॒త్ర భు॑వ॒నమ్ | న పూ॒షా |
 న ప॒శవః॑ నా॒దిత్య॑స్సం॒వత్స॑ర ఏ॒వ ప్ర॒త్యక్షే॑ణ ప్రి॒యత॑మం వి॒ద్యాత్ |
 ఏ॒తద్వై సం॒వత్స॑రస్య ప్రి॒యత॑మగ్ం రూ॒పమ్ | యోఽస్య॑ మహా॒నర్థ॑ ఉ॒త్పత్స్య॑మా॒నో
 భ॒వతి॑ ఇ॒దం పు॒ణ్యం కు॒రుష్వేతి॑ త॒మాహ॑రణం ద॒ద్యాత్ || 7 ||

సా॒కం॒జానా॑గ్ం స॒ప్త॒థమా॑సురే॒కజ॑మ్ | ష॒డుద్య॑మా ఋ॒షయో॑ దే॒వజా॑ ఇ॒తి |
 తే॒షామి॒ష్టాని॑ వి॒హితా॑ని ధా॒మ॒శః | స్థా॒త్రే రే॒జన్తే॑ వి॒కృ॒తాని॑ రూ॒ప॒శః |
 కో ను॑ మ॒ర్యా అ॒మి॒భి॒తః | స॒ఖా స॒ఖాయ॑మబ్ర॒వీత్ |
 జహా॑కో అ॒స్మ దీ॒షతే॑ | య॒స్తిత్యా॑జ స॒ఖివి॑దగ్ం స॒ఖాయ॑మ్ |
 న తస్య॑ వా॒చ్యపి॑ భా॒గో అ॒స్తి | యదీ॑గ్ం శృ॒ణోత్ప॑లకగ్ం శృ॒ణోతి॑ || 8 ||

న హి ప్ర॒వేద॑ సు॒క్యత॑స్య ప॒ద్ధామి॑తి | ఋ॒తుర్ఋ॒తునా॑ ను॒ధ్యమా॑నః |
 వి॒ననా॑దా॒భిధా॑వః | ష॒ష్టిశ్చ॑ త్రిగ్ం శ॒కా వ॒ల్గః |
 శు॒క్లకృ॑ష్ణా చ పా॒ష్టికా॑ | సా॒రాగ॑వస్తైర్ద॒రద॑క్షః |

వ॒స॒న్తో వ॒సు॒భి॒స్స॒హ స॒ంవ॒త్స॒రస్య॑ స॒వి॒తుః॑
 పై॒ష॒కృత్ ప్ర॒థ॒మః స్మృ॒తః॑ అ॒మా॒నో॒దయ॑తే॒త్వన్యాన్ ॥ 9 ॥

అ॒మా॒గ్ శ్చ ప॒రి॒రక్ష॑తః॒ ఏ॒తా వా॒చః ప్ర॑యు॒జ్య॒న్తే
 య॒త్రై॒తదు॑ప॒ద్య॒శ్యతే॑ ఏ॒తదే॒వ వి॒జా॒నీ॒యాత్
 ప్ర॒మా॒ణం కాల॑ప॒ర్యయే॑ వి॒శే॒ష॒ణం తు వ॒క్ష్య॒మః
 ఋ॒తూనాం॑ త॒న్ని॒బోధ॑త॒ శుక్ల॑వా॒సా రు॒ద్రగ॑ణః
 గ్రి॒ష్ణే॒ణాఽఽవ॒ర్త॑తే స॒హ ని॒జహన్ పృ॒థి॒వీగ్ం స॒ర్వామ్ ॥ 10 ॥

జ్యోతి॑షాఽప్ర॒తి॒భ్యేన॑ సః॒ వి॒శ్వ॒రూ॒పాణి॑ వా॒సాగ్ం॑సి
 ఆ॒ది॒త్యానాం॑ ని॒బోధ॑త॒ సంవ॑త్స॒రీణం కర్మ॑ఫ॒లమ్
 వర్షా॑భి॒ర్దద॑తాగ్ం స॒హ అ॒దుఃఖో దుఃఖ॑చక్షు॒ర్నివ॑
 తద్గో॑ఽఽపీ॒త ఇ॒వ దృ॒శ్యతే॑ శీ॒తేనా॑వ్య॒థయ॑న్ని॒వ
 రు॒రుద॑క్ష ఇ॒వ దృ॒శ్యతే॑ హ్లాద॒యతే॑ జ్వ॒లత॑జ్జై॒వ
 శా॒మ్యత॑శ్చా॒స్య చక్షు॑షి॒ యా వై ప్ర॒జా భృ॑గ్గ॒శ్యన్తే॑
 సంవ॑త్స॒రాంతా భృ॑గ్గ॒శ్యన్తే॑ యాః ప్ర॒తి॒ష్ఠన్తి॑

సంవత్సరే తాః ప్రతిష్ఠాన్తి వర్షాభ్య ఇత్యర్థః ॥ 11 ॥

అక్షిదుఃఖోత్థితస్త్వైవ విప్రసన్నై కనీకైః

ఆశక్తైః చాద్గణం నాస్తి ఋషాణాం తన్నిబోధత

కనకాభాని వాసాగ్నింసి అహతాని నిబోధత

అన్నమశ్శీత మృశ్శీత అహం వో జీవనప్రదః

ఏతా వాచః ప్రయుజ్యంతే శరద్యత్రోపద్యశ్యతే ॥ 12 ॥

అభిధాన్వంతోఽభిఘ్నంత ఇవ వాతవంతో మరుద్గణాః

అమతో జేతుమిషుముఖమివ సన్నద్ధాస్సహ దద్యంతే హ

అపద్వస్తైర్వస్తివర్ణైర్జైవ విశిఖాసః కపర్దినః

అక్రుద్ధస్య యోత్స్యమానస్య క్రుద్ధస్యైవ లోహినీ

హేమతశ్చక్షుషీ విద్యాత్ అక్షయోః క్షిపణోరివ ॥ 13 ॥

దుర్భిక్షం దేవలోకేషు మనూనామదకం గృహే

ఏతా వాచః ప్రవదంతి వైద్యతో యాన్తి శైశవీః

తా॒ అ॒గ్నిః॑ ప॒వమా॒నా॒ అ॒చ్యైక్ష॑త॒ ఇ॒హ జీ॒వైకా॒మప॑రిప॒శ్యన్॑ ।

త॒స్యైషా॑ భ॒వతి॑ ఇ॒హేహ॑వ॒స్సుత॒పసః॑ ।

మ॒రుత॑స్సా॒ర్యత్వ॑చః॒ శర్మ॑ స॒ప్రథా॑ ఆ॒వృ॒ణే ॥ 14 ॥

అ॒తితా॑మా॒ణి వా॒సాగ్ం॑ సి॒ అ॒ష్టివ॑జ్రి॒తఘ్ని॑ చ॒

విశ్వే॑ దే॒వా వి॒ప్రహ॑ర॒న్తి అ॒గ్నిజిహ్వో॑ అ॒సశ్చ॑త॒

నైవ॑ దే॒వో న మ॒ర్త్యః॑ న రా॒జా వ॑రు॒ణో విభుః॑ ।

నా॒గ్నిర్నై॒న్ద్రో న ప॑వ॒మానః॑ మా॒తృక్మ॑చ్చ॒న విద్య॑తే ।

ది॒వ్యస్యై॒కా ధ॑ను॒రొత్తిః॑ పృ॒థివ్యా॑మ॒పరా॑ శ్రి॒తా ॥ 15 ॥

తస్యే॒న్ద్రో వ॑మి॒రూపే॑ణ॒ ధను॑ర్ధ్వామ॒భిన॑ధ్వి॒యమ్ ।

తది॒న్ద్రధ॑ను॒రిత్వ॑జ్యమ్॒ అభ్ర॑వ॒ర్ణేషు॑ చక్ష॒తే ।

ఏ॒తదే॒వ శం॑యోర్భా॒ర్హస్ప॑త్యస్య॒ ఏ॒తద్రు॑ద్రస్య॒ ధనుః॑ ।

రు॒ద్రస్య॑ త్వే॒వ ధ॑ను॒రొత్తిః॑ శి॒ర ఉ॑త్పి॒పేష॑ ।

స ప్ర॒వర్గో॑ఽభ॒వత్ । తస్మా॑ద్యస్సప్ర॒వర్గే॑ణ॒ యజ్ఞే॑న॒ యజ॑తే ।

రు॒ద్రస్య॑ స శి॒రః ప్ర॑తిదధాతి॒ నైనగ్ం॑ రు॒ద్ర ఆ॒రుకో॑ భ॒వతి॑ య ఏ॒వం వేద॑ ॥ 16 ॥

అత్వాద్వాఙ్మోఽతిరశ్చాత్| శిశిరః ప్రద్యుశ్యతే|
 చైవ రూపం న వాసాగ్ం సి| న చక్షుః ప్రతిద్యుశ్యతే|
 అన్యోన్యం తు న హిగ్గస్తాతః| సతస్తద్దేవలక్షణమ్|
 లోహితోఽక్ష్మి శారశీర్ష్ణః| సూర్యస్యోదయనం ప్రతి|
 త్వం కరోషిన్యంజలికామ్| త్వం కరోషి నిజానుకామ్ || 17 ||

నిజానుకామేన్యంజలికా| అమీ వాచముపాసతామితి|
 తస్మై సర్వ ఋతవో నమస్తే| మర్యాదాకరత్వాత్ప్రపురోధామ్|
 బ్రాహ్మణ ఆహ్వాతి| య ఏవం వేద| స ఖలు సంవత్సర ఏతైస్సేనానీభిస్సహ|
 ఇన్ద్రాయ సర్వాన్యామానభివహతి| స ద్రుప్సః| తస్మైషా భవతి || 18 ||

అవద్రప్సో అగ్ంశుమతీమతిష్ఠత్| ఇయానః కృష్ణో దశభిస్సహస్రైః||
 ఆవర్తమిన్ద్రః శచ్ఛా ధమన్తమ్| ఉపస్సుహి తం నృమణామథద్రామితి|
 ఏతయైవేన్ద్రః సలావృక్యా సహ| అసురాన్ పరివృశ్యతి|
 పృథివ్యగ్ంశుమతీ| తామన్వవస్థితః సంవత్సరో దివం చ|

॥
వై॒వం వి॒దుషా॑ఽఽచా॒ర్యాదై॒వాసి॒నా॑ | అన్యోన్య॑స్థై ద్రు॒ప్త్యాతా॑మ్ | యో ద్రు॒ప్త్యాతి॑ |

భ్ర॒శ్యతే॑ స్వ॒ర్గోల్లో॒కాత్ | ఇ॒త్యు॒తుమ॑ణ్ణ॒లాని॑ |

॥
సూ॒ర్యమ॑ణ్ణ॒లాన్యో॒భ్యాఽయి॒కాః | అత॑ ఊర్ధ్వ॑గ్ంస॒నిర్వ॑చ॒నాః ॥ 19 ॥

ఆ॒రోగో॑ భ్రా॒జః ప॑ట॒రః ప॑త॒జః | స్వ॒ర్ణరో॑ జ్యోతి॑షి॒మాన్ వి॒భాసః॑ |

తే అ॒ష్టై స॒ర్వే ది॒వమా॑త॒పన్తి॑ | ఊర్ధ్వం॑ దు॒హనా॑ అన॒పస్సు॑రన్త ఇ॒తి |

క॒శ్యపా॑ఽష్ట॒మః | స మ॑హ॒మేరుం॑ న జ॒హతి॑ |

త॒స్యైషా॑ భ॒వతి॑ | య॒త్యై శి॒ల్పం॑క॒శ్యప॑ రో॒చనా॑వత్ |

ఇ॒న్ద్రియా॑వత్ప॒ష్కలం॑ చి॒త్రభా॑ను | య॒స్మిన్పూ॒ర్వో అ॒ర్చితా॑స్స॒ప్త సా॑కమ్ ॥ 20 ॥

త॒స్మిన్ రా॑జాన॒మభి॑వి॒త్రయే॑మ॒మితి॑ | తే అ॒ష్టై స॒ర్వే క॒శ్యపా॑జ్యోతి॑ర్లభ॒న్తే |

తా॒న్దృమః॑ క॒శ్యపా॑ద॒భినిర్ధ॑మ॒తి | భ్ర॒స్తాక॑ర్మకృ॒దివై॑వమ్ |

ప్రా॒ణో జీ॑వానీ॒ద్రియ॑జీ॒వాని॑ | స॒ప్త శీ॑ర్ష॒ణ్యః ప్రా॒ణాః |

సూ॒ర్యో ఇ॒త్యా॑చా॒ర్యః | అప॑శ్యమ॒హమే॑తా॒న్ద్రు ॥
సూ॒ర్యాని॑తి |

ప॒ఞ్చక॑ర్ణో వాత్స॒యనః॑ | స॒ప్తక॑ర్ణశ్చ ప్లా॒క్షిః ॥ 21 ॥

ఆనుక్రవిక ఏవ నౌ కశ్యప ఇతి ఉభౌ వేదయితే

న హి శేకుమివ మహామేరుం గన్తుమ్ అపశ్యమహమేత్సార్యమణ్ణలం
పరివర్తమానమ్ గార్ఘ్యః ప్రాణత్రోతః గచ్ఛన్త మహామేరుమ్ ఏకం చాజహతమ్
భ్రాజపటరపతగ్ధౌ నిహనే తిష్ఠన్నాతపన్తి తస్మాద్విహ తప్రితపాః || 22 ||

అముత్రేతరే తస్మాద్విహతప్రితపాః తేషామేషా భవతి
సప్త సూర్యో దివమనుప్రవిష్టాః తానన్వేతి పథిభిర్ద్ధక్షిణావాన్
తే అష్టై సర్వే ఘృతమాతపన్తి ఊర్ధ్వం దుహనా అనపస్ఫురన్త ఇతి
సప్తర్షిజసూర్యో ఇత్యాచార్యః తేషామేషా భవతి సప్త దిశో నానాసూర్యః || 23 ||

సప్త హోతార ఋత్విజః దేవా ఆదిత్యా యే సప్త తేభిస్సోమాభిరక్షణ ఇతి
తదప్యావ్సాయః దిగ్భాజ ఋతూన్ కరోతి
ఏతయైవౌవృతా సహస్రసూర్యతాయా ఇతి వైశంపాయనః తప్తైషా భవతి
యద్ద్యావ ఇన్ద్ర తే శతగ్ంశతం భూమిః ఉతస్సుః
నత్వో వజ్రిన్ సహస్రగ్ం సూర్యః || 24 ||

అనునజాతమష్ట రోదసి ఇతి నానావిశ్వాద్యతానాం నానాసూర్యత్వమ్ |

అష్టా తు వ్యవసితా ఇతి సూర్యమణ్ణలాన్యష్టాత ఊర్ధ్వమ్ | తేషామేషా భవతి |

చిత్రం దేవానామదగాదనీకమ్ | చక్షుర్నిత్రస్య వరుణస్యాగ్నేః |

ఆప్తా ద్యౌవౌపృథివీ అన్తరిక్షమ్ | సూర్య ఆత్మా జగత్స్తస్థుషశ్చైతి || 25 ||

క్వేదమభ్రన్నివిశతే | క్వాయగ్ం సంవత్సరో మిథః | క్వాహః క్వేయద్దేవ రాత్రీ |

క్వ మాసా ఋతవః శ్రితాః | అర్ధమాసా ముషారాః | నిమేషాస్తుటిభిస్సహ |

క్వేమా ఆషా నివిశన్తే | యదీతో యాన్తి సంప్రతి | కాలో అప్పునివిశన్తే |

ఆపస్సార్యే సమాహితాః || 26 ||

అభ్రాన్యః ప్రపద్యన్తే | విద్యుత్సార్యే సమాహితా | అనవర్ణే ఇమే భూమీ |

ఇయం చాఽసా చ రోదసి | కిగ్గిస్విదత్రాన్తరా భూతమ్ | యేనేమే విధృతే ఉభే |

విష్ణునా విధృతే భూమీ | ఇతి వత్సస్య వేదనా | ఇరావతీ ధేనుమతీ హి భూతమ్ |

సూర్యవసిన్తీ మనుషే దశస్యే || 27 ||